

Počáteční období války

Druhá světová válka, rozpoutaná imperialistickými státy, způsobila národům světa nesmírné oběti a strádání. Měla za následek ztrátu 50 miliónů životů a ohromné materiální ztráty. Zvláště velké ztráty v této válce přinesl sovětský lid, který rozhodující měrou přispěl k rozdrčení imperialistických agresorů a k osvobození národů světa z fašistické poroby.

Dnes se však znovu stáváme svědky toho, že mezinárodní imperialismus v čele s USA rozpoutává válečnou hysterii. V největších kapitalistických státech se vede zběsilý závod ve zbrojení, připravují se nová válečná dobrodružství. Nepřekonatelnou překážkou pro podněcovatele války je Sovětský svaz.

Kolem SSSR se sjednocují všechny síly socialismu, míru, pokroku a demokracie. KSSS, jakož i ostatní bratrské strany, vynakládají ohromné úsilí k tomu, aby zmařily záměry imperialistů, uchránily socialistické vymoženosti, zabezpečily budování socialismu a komunismu.

„Na ochranu socialistických vymožeností“ — řekl L. I. Brežněv na mezinárodním poradě komunistických a dělnických stran — „je třeba i síla a to síla nemalá“. Tvoří ji stále rostoucí obranná síla socialistických států a především vysoká bojová pohotovost a bojeschopnost Sovětské armády a námořnictva, jakož i ostatních armád států účastníků Varšavské smlouvy. Pro jejich přípravu k od-

razení imperialistické agrese má veliký význam pečlivé studium zkušeností minulé války, zejména jejího nejsložitějšího období — období vstupu do války. Každá válka, ovlivněná řadou sociálně politických a historických podmínek, měla svůj specifický charakter. „Válka“ řekl V. I. Lenin, „je věc přepestrá, různorodá a složitá“. Spleť nesčíslných politických, ekonomických, vojenských, zeměpisných a jiných faktorů, vytvořila neobyčejně různorodé rozmanité způsoby přípravy a vstupu do války. V soudobých válkách se zkomplikovala situace zejména zatahováním desítek zemí v různých částech světa do tenat války, což se dotýkalo životních zájmů národů.

Historická zkušenost ukazuje, že vstup států do války nebyl jednorázovým aktem, ale představoval určité období, jež bylo charakteristické některými událostmi, které se lišily od následných válečných operací. Souběžně se začátkem války se v tomto období realizoval celý systém politických, ideologických a hospodářských opatření spojených s přechodem států z mírového období do válečného. Proto se ne náhodou ve válečné historické a teoretické pojednáních vstup států do války odděloval do zvláštního období. V různých zemích nazývali je různě: „První období války“, „první fáze války“, „vstupní období války“, „přípravné operace“ atd.

Problém zahájení války a vedení prvních operací již dávno upoutává zájem vojenských činitelů, teoretiků a historiků. Problematika počátečního období války byla v sovětském vojenském odborném tisku mnohokrát rozebírána z hlediska teoretického a vojenskohistorického. Možné aspekty této složité činnosti byly osvětleny v řadě prací a statí z historie druhé světové války a Velké vlastenecké války. Avšak i dnes je nutné tuto důležitou oblast historických zkušeností dále hluboce a všestranně teoreticky zkoumat. Historikové — naznačuje ministr národní obrany maršál SSSR Grečko — musí udělat ještě mnoho pro to, aby poskytli své vědecké metody vyčerpávající objasnění velkého a složitého problému souvisejícího s počátkem minulé války. Je nad čím se ještě stále zamýšlet. Historie mluví o mnohém i pro současnost.

Na základě připomínek ministra národní obrany vykonala akademie generálního štábu mnoho práce v oblasti zkoumání a zveřejnění materiálů o přípravě a vstupu řady největších kapitalistických států, jakož i SSSR do druhé světové války. Na základě poznatků z výzkumu, rozeberu v tomto článku **některé podle mého názoru nejsložitější otázky vstupu států do války**, krátce se zmíním také o **předválečných názorech na počáteční období**, jeho zvláštnostech ve válkách mezi imperialistickými státy a o **charakteristických rysech počátečního období Velké vlastenecké války**.

Předválečné názory na způsoby vstupu do války a charakter počátečních operací nejsilnějších buržoazních států

Ve svých plánech příprav na druhou světovou válku hledali političtí a vojenská vládce imperialistických štábů „recepty“ k vítězství nad svými protivníky. Rozpracovávali různé druhy doktrín, plánů a strategických koncepcí. Zvláštní místo v plánech imperialistů zaujímala příprava války proti SSSR s cílem likvidovat socialistické zřízení a restaurovat v SSSR kapitalismus.

Reakční kruhy Anglie, Francie, USA soustřeďovaly všechno úsilí k tomu, aby usměrnily snahy agresivních štábů (Německa, Japonska) směrem na SSSR. Kalkulovaly s tím, že splnění jejich záměru jednak uspokojí uchvatitelské choutky fašistických států na SSSR a také maximálně tyto státy oslabí, čímž zachrání své koloniální panství. V téže době vládnoucí síly Německa a militaristického Japonska, které sledovaly tentýž cíl — boj s komunismem a zničení Sovětského sva-

zu, se jej snažily dosáhnout rychlým zvýšením svého vojenskohospodářského potenciálu a zlepšením strategického postavení na účet okupace sousedních států a oslabením politické, ekonomické a vojenské síly USA, Anglie a Francie. Na tomto základě se rozpoutal nezadržitelný hon ve zbrojení v obou imperialistických koalicích.

Během dvou předválečných desetiletí podstatně stoupl počet států a zlepšila se kvalita nové vojenské techniky a zbraní, což zajistilo prudký růst bojových možností sil, podstatně zvýšilo jejich palebnou sílu, donosnost a způsoblost k hromadným úderům do velké hloubky. Vydržování početných a dobře vybavených ozbrojených sil v mírové době, možnost jejich rychlého uvádění do bojové pohotovosti, realizace systémů mobilizace umožňovaly v krátké době velmi značně zvýšit vojenskou sílu států a jejich schopnost pružně reagovat na změny politické situace.

To vše vytvářelo reálné předpoklady států pro změny způsobů zahájení války a umožňovalo za příznivé situace již v samotném jejím začátku realizovat velké operace s konečnými cíli. Proto v řadě silných kapitalistických států, zvláště v Německu a Japonsku, začaly rozpracovávat nejrůznější teorie a strategické koncepce, předpokládající maximální aktivizaci válečných operací od samého začátku války. Našly svůj výraz v oficiálních vojenských doktrínách těchto států a rozhodně ovlivnily zpracování operačně strategických plánů vedení války.

Agresivní strategie států fašistického bloku

Vojenské doktríny a strategické koncepce států fašistického bloku (Německa, Japonska, Itálie) měly ostře vyhraněný agresivní charakter. Vojenskoekonomický potenciál těchto zemí značně pokulhával za celkovým potenciálem jejich pravděpodobných protivníků. Proto se političtí a vojenská vládce uvedených států snažili vyřešit rozpor mezi velkými vojenskopolitickými cíli války a omezenými vojenskoekonomickými možnostmi svých zemí vedením bleskových válek. To způsobilo krajní avanturismus v teorii a praxi vedení války. Úloha válečné teorie spěla k vyhledávání „tajemství vítězství“, k rozpracování zvláštních metod vedení války, pomocí kterých by bylo možné porazit potenciálně silnějšího protivníka. V souvislosti s tím se prvořadý význam přikládal včasné přípravě země a ozbrojených sil k válce, v předem stanovené lhůtě překvapivému napadení, ale také

otázkám pečlivé přípravy a vedení počátečních operací, které měly buď definitivně nebo alespoň předběžně rozhodnout o výsledku války. Základ vojenskoteoretických názorů fašistického Německa spočíval ve smutné proslulé doktríně „totální války“ a strategii „bleskové války“ vypracované na bázi politických a ideologických zásad fašismu s jeho programem rozšíření „německého životního prostoru“ porobením sousedních států, později Sovětského svazu a postupného uchvácení světové nadvlády. Vláda fašistického Německa teoreticky počítala, že válka za světovou nadvládu bude celkově zdoluhavá. V jejím průběhu se předpokládalo ničit protivníky postupně jednoho po druhém v bleskových taženích v určených časových úsecích. Postupné zničení protivníků a ovládnutí jejich území mělo zabezpečit postupné zvyšování vlastního vojenskoekonomického potenciálu. Za důležitý předpoklad úspěchu „bleskové války“ při napadení jednotlivých států považovala zahraničně politickou izolaci a vnitropolitický rozklad země, která jako oběť agrese byla na řadě. Rozhodující význam k dosažení cíle války byl přikládán zničení hlavních uskupení pozemních vojsk, vojenských, vzdušných a námořních sil, narušení nebo zmaření mobilizace a strategického rozvíjení ozbrojených sil protivníků a tím předurčování příznivého postupného průběhu a výsledku války. Zvláštní úloha se přikládala prvnímu nenadálému hromadnému úderu, jehož ničivá mohutnost měla v prvních hodinách a dnech války otrástit celým obranným systémem protivníka, dezorganizovat jeho státní a vojenské řízení. Vpád se předpokládá bez vyhlášení války. Dosažení nenadálého a mohutného úderu se zajišťovalo základními mobilizačními opatřeními a rozvíjením ozbrojených sil již v předmobilizačním období. Vedoucí silou při prvním úderu a vedení počátečních operací mělo být letectvo a tanková vojska.

Podobně jako fašistické Německo považovalo i Japonsko za rozhodující prvek ve válce proti Sovětskému svazu a svým imperialistickým konkurentům nenadálé napadení a jejich nepřipravenost k odražení agrese.

Abý si zajistilo sílu a překvapivost prvních úderů, předpokládalo se v Japonsku, stejně jako v Německu, uskutečnění základních mobilizačních opatření a strategické rozvíjení ozbrojených sil již i v předmobilizačním období, což také bylo japonským vojenským velením vtěleno do konkrétních operačních strategických plánů vedení války v Tichém oceánu. Vedoucí úlohu ve válce proti Anglii, USA a Holandsku mělo vojenské námořnictvo, je-

hož operace měly zajistit dosažení vlády na moři na samém začátku války a společně s pozemními vojsky úspěšně splnit výsadkové operace. Za hlavní sílu při řešení těchto úloh považovalo japonské velení mohutné bombardovací svazy námořního letectva, pozemních leteckých základů a silné uskupení válečného loďstva.

Vyčkávací politika a obranná strategie států anglo-francouzského bloku

Válečné doktríny a strategické koncepce Anglie, Francie a jejich spojenců se podstatně lišily od válečných doktrin a strategie států fašistického bloku, zejména na vztahu metod zahájení války a vedení prvních operací, ačkoliv po politické stránce byly také imperialistické, expanzivní. Tyto státy disponovaly ohromným vojenskoekonomickým potenciálem, který mohl být v plném rozsahu použit v průběhu války, přikláněly se více ke strategii vyčerpání protivníka a největší vypětí sil předpokládaly ne na začátku války, ale v jejím závěru, kdy očekávaly nejvhodnější moment k rozhodným vojenským akcím.

Tyto názory vycházely z protisovětského zaměření politiky vládnoucích kruhů západních zemí a jejich snahy usměrnit agresí fašistických států proti Sovětskému svazu, aby je vzájemným bojem oslabily a v pozdější době jim mohly diktovat svou vůli. Tím byla podmíněna i vyčkávací politika států anglo-francouzského bloku, která se ve vojenské oblasti projevila obrannou strategií.

Orientace na obrannou strategii v počátečním období války se nejvýrazněji projevila ve Francii. Francouzská vojenská věda nebrala v potřebné míře v úvahu základní změny ve vojenství a jakoby ustrnula na úrovni vojenského umění první světové války. Generál De Gaulle tyto názory kritizoval a napsal: „V armádě převládala koncepce, kterou se řídili ještě do konce první světové války. Teorie poziciční války tvořila základ strategie, kterou se chtěli řídit v budoucí válce. Ta určovala organizaci vojsk, jejich výcvik, výzbroj a veškerou vojenskou doktrínu vcelku. Tyto koncepce s celkem bezvýznamnými změnami tvořily základ plánů, se kterými Francie vstoupila do druhé světové války.“

Vládnoucí kruhy Anglie s tradiční politikou nechat za sebe válčit jiné, počítaly s tím, že tíhu boje na souši přenechají svým partnerům — Francii, Polsku a dalším. Musely postupně zdolávat a v dlouhotrvající válce vyčerpávat lidské i materiální síly Německa a jeho spojen-

ců, a tak umožnit Anglii dosáhnout svých vojenskopolitických cílů s nejmenšími ztrátami sil.

V ještě větší míře byla tato politika a strategie vlastní USA. Jejich vládnoucí kruhy se rozhodly, že do určité doby se nebudou do války mezi konkurující evropské kruhy vměšovat. Připravovaly se vstoupit do války v její konečné fázi jako „třetí síla“ a opíraly se o svou hospodářskou a vojenskou sílu, využít plodů vítězství a diktovat mírové podmínky vítězům i poraženým.

Proto se západní státy na začátku války nesnažily vést aktivní bojovou činnost proti bloku fašistických států. Předpokládaly, že na pozemních válčiscích se omezení na vedení pozici války a na moři využijí převahy sil k námořní blokádě nepříteli, aby mu zabránily využívat k vedení války vnější zdroje.

Nehledě na některé zvláštnosti, byly celkové strategické názory vojenskopolitického vedení Anglie, Francie a USA na počáteční období války — postavit proti „bleskové“ válce válku vleklou, počítající s vyčerpáním protivníka a využitím času k plnému rozvinutí svého vojenskoeconomického potenciálu. Na druhé straně vládnoucí kruhy západních imperialistických států spoléhaly na to, že se jim podaří odvrátit agresi fašistického Německa od sebe, nasměrovat ji proti SSSR a s využitím vzájemného oslabení SSSR a Německa dosáhnout svých imperialistických cílů. Tak se stalo, že proti sobě stály dvě koalice spřízněných imperialistických států, které kromě svého společného cíle, tj. zničení nebo vážné oslabení SSSR, měly své specifické záměry, jejichž splnění předpokládaly dosáhnout jedna na úkor druhé. Tím se v mnohém i určovala různorodost názorů na vstup do války, na úlohu a charakter počátečních operací.

Charakteristické znaky počátečního období války na evropském a tichomořském válčiscích

Druhá světová válka mezi vytvořenými imperialistickými bloky začala 1. září 1939 napadením Polska fašistickým Německem. Postupně byly další státy, jeden za druhým, zatahovány do jejich tenat a tak se válka postupně rozšiřovala a zachvacovala nové a nové oblasti zeměkoule.

Vstup států do druhé světové války se uskutečnil postupně. Zpočátku vzplála válka v Evropě mezi fašistickým Německem a anglo-francouzským blokem, jenž zahrnoval jako spojence Polsko. Potom se ně-

mecká agrese rozšířila na balkánské státy (Řecko, Jugoslávii), která byla dovršena jejich okupací. Když si hitlerovské Německo porobilo téměř celou Evropu, napadlo se svými satelity Sovětský svaz. Začala Velká vlastenecká válka, která se stala hlavním obsahem druhé světové války. Za několik měsíců po napadení Sovětského svazu státy hitlerovské koalice, rozpoutalo Japonsko válku proti USA a jejich spojencům v Tichém oceánu. Se vstupem SSSR a USA do války, zachvátil válečný požár všechny kontinenty a nabyl světový charakter. Na všech válkách, které byly součástí 2. světové války, je možné určit její počáteční období. Charakteristické znaky tohoto období se obvykle nejvýrazněji projevují v dlouhotrvajících válkách mezi nejsilnějšími státy a koalicemi států. Proto si nejdříve všimneme charakteristických prvků počátečního období války v Evropě v letech 1939—1941 a specifických zvláštností počátečního období války v Tichomoří.

Počáteční období války v Evropě

Hlavními protivníky v evropské válce byly na jedné straně fašistické Německo a na straně druhé — dva vedoucí státy Západní Evropy — Anglie a Francie a jejich spojenec Polsko. Zvláštnost vzniku této války byla v tom, že nezačala útokem fašistického Německa na jeho západoevropské protivníky, ale napadením jejich nejslabšího spojení Polska, jehož převážná část ozbrojených sil nebyla zmobilizována a uvedena do bojové pohotovosti. Započatá válka proběhla bez koordinace úsilí západních států, což agresorovi umožnilo postupně své protivníky ničit a z války vyřazovat. Fašistické Německo porazilo nejdříve Polsko, potom Dánsko a Norsko, stejný úděl stihl potom i Belgie, Holandsko a Francii. Jen samotné Anglii se podařilo vyhnout se úplné porážce, ačkoli i ona měla těžké ztráty. Takové výsledky války v Evropě byly způsobeny celou řadou příčin politického a vojenského charakteru.

Vlády Francie a Anglie ve snaze nasměrovat agresi fašistického Německa na východ proti Sovětskému svazu, nepřijaly jeho návrhy na kolektivní bezpečnost a uskutečňováním mnichovské politiky a podněcováním agresora byly připraveny hned za Československem dát za oběť svého spojení Polska. Anglie a Francie se domnívaly, že ihned po obsazení Polska namíří Německo zbraně proti SSSR.

Fašistické Německo nebylo při napadení Polska ještě na další válku připraveno. V této době disponovalo silami

(v rozsahu asi 100 divizí) schopnými pouze k vedení války s Polskem a vytvoření dosti slabé clony proti jeho západním spojencům.

Vzhledem k vyčkávací politice západních států rozhodlo hitlerovské vedení zatím nejedliše na Polsko a současně s tím usilovnými tempy pokračovat v rozšiřování ozbrojených sil, přizpůsobovat celý život státu a jeho ekonomiky k vedení války za ovládnutí světa.

Hlavní překážkou na cestě za uchvácením světové nadvlády byl Sovětský svaz. Když po rozdrčení Polska vládnoucími kruhy fašistického Německa zjistily, že k válce se Sovětským svazem mají zatím málo sil, rozhodly se zničit Francii a Anglii a vyřadit je z války. Teprve potom s takto zajištěným týlem a ovládnutím všech válečných a ekonomických zdrojů západní Evropy, počítaly, že zahájí útok na SSSR.

Vládnoucí kruhy panského Polska, které uskutečňovaly protinárodní a protisovětskou politiku, sestavovaly své strategické plány na základě předpokládané pomoci spojenců Anglie a Francie. Válečný plán polského generálního štábu předpokládal způsobit Němcům největší ztráty a nedopustit vlastní porážku do začátku operací spojenců na západě. Operace spojenců však ani nezačaly a Polsko bylo vydáno na pospas úderům početně převyšujících německých sil. Již v desátý den války německofašistické vedení, přesvědčeno o úspěchu, začalo část svazků přeskupovat z Polska na Západ a po dokončené porážce přeskupilo hlavní síly k západním hranicím Německa.

V době, kdy pod úder hitlerovských hord utrpěla polská armáda porážku, jeho západní spojenci po formálním vyhlášení války Německu slíbenou pomoc Polsku neposkytly.

Francie začátkem září 1939 v podstatě dokončila mobilizaci a rozmístila ozbrojené síly na hranicích. Jedno uskupení vojsk obsadilo „Maginotovu linii“ a druhé bylo soustředěno na francouzsko-belgické hranici v pohotovosti k pochodu na čáru rozvinutí v Belgii a Holandsku. Anglie začala s přestavbou průmyslu na válečné účely, vedla omezené akce na moři, mobilizovala, formovala nové svazky a organizovala přemístění expedičního sboru na pevninu. Žádnou aktivní činnost na moři ani na zemi Anglie a Francie v průběhu německo-polského tažení nevedly, třebaže byly podmínky pro rozhodnou porážku Německa. Byla to „podivná válka“, diktovaná výhradně politickými důvody — zaměřit agresi Německa na Východ a od svých hranic odvrátit nebezpečí napadení.

Německo-polská válka a vojenskopolitická a hospodářská opatření v té době bojujících stran určily obsah počátečního období války v Evropě, které trvalo něco přes jeden měsíc, tj. do začátku října 1939. V tomto období fašistické Německo dosáhlo bližšího strategického cíle — vyřadilo z války Polsko a vytvořilo si předpoklady soustředit hlavní úsilí proti Anglii a Francii v souladu s rozpracovaným plánem vpádu do Francie (plán „Gelb“) hitlerovské velení začalo soustřeďovat vojska na svých západních hranicích a intenzivně je připravovat k rozhodným operacím v západní Evropě. Tím také Anglie a Francie v duchu „podivné války“, aby se vyhnuly rozhodnému střetu s Německem, na druhé straně aktivizovaly rozvinování válečného hospodářství a zoufale usilovaly o získání neutrálních států — Norska, Švédska, Dánska, Belgie a Holandska, jakož i některých balkánských zemí — Řecka, Turecka a Jugoslávie na svou stranu. Všechna opatření obou rozhodujících stran ve vojenské, hospodářské, vnitropolitické a diplomatické oblasti od října 1939 do jara 1940, byla zaměřena na přípravu nové fáze evropské války, v níž se mělo rozhodnout o osudu hlavních protivníků.

Počáteční období války na evropském válečném poli bylo charakterizováno rysy a tendencemi, které nebyly vlastní počátečnímu období první světové války. Jestliže mobilizace a strategické rozvíjení probíhaly v první světové válce převážně po vyhlášení (začátku) války, ve druhé světové válce, značná část těchto opatření u těch států, které na sebe braly iniciativu napadení, se uskutečňovala v předmobilizačním období. Tak Německo napadlo Polsko s předem zmobilizovanými a rozvinutými uskupeními ozbrojených sil, což bylo zajištěno pružnějším systémem mobilizace, předčasným převodem hospodářství na válečné koleje, skrytým rozvíjením strategických uskupení vojsk, pečlivým maskováním všech připravovaných opatření.

Pokud se fašistickému Německu podařilo uskutečnit všechna tato opatření před zahájením války, získalo výhodné podmínky k nenadálému napadení. Německo je využívalo a postupně napadalo každého ze svých protivníků nenadále, bez vyhlášení války. Hitlerovské Německo se neřídilo normami mezinárodního práva. Počítalo s tím, že získání strategických výhod nenadálým napadením kompenzuje politickou prohru a utrpenou morální újmu.

Tímto způsobem se tyto nové tendence v obsahu počátečního období války v Evropě projeví zejména ze strany Německa. Francie a Anglie uskutečňovaly v tomto období při přípravě rozhodných opatře-

ní proti hlavnímu protivníkovi v podstatě tatáž opatření jako za první světové války: mobilizaci, rozvinování vojsk, vytváření strategických uskupení atd.

Základní změny nastaly v obsahu a charakteru počátečních operací. Např. válka proti Polsku byla plánována jako jedna strategická útočná operace s cílem porazit hlavní síly polské armády v krátké lhůtě. Základní úloha k dosažení tohoto cíle se přisuzovala letectvu a tankovým jednotkám. Hromadné údery (nálety) německofašistického letectva na letiště, železniční uzly, prostory soustředění vojsk, zajistily rychlou nadvládu ve vzduchu, narušily mobilizaci a rozvinování vojsk, dezorganizovaly správu země a velení ozbrojeným silám. Použití velkého množství tanků, převaha německofašistické armády v pohyblivosti a manévrovosti umožňovaly rychlými tempy prorážet obranu, rozdělovat frontu na části, obkličovat a ničit izolovaná uskupení polské armády. Situace Polska byla krajně složitá také tím, že na začátku války nebyla armáda zcela zmobilizována a nebylo dokončeno strategické rozmístění vojsk. Fašistické Německo vyhrálo válku s Polskem, strategická obrana polských ozbrojených sil zkrachovala i když četné polské jednotky hrdinně odolávaly.

Po skončení tažení v Polsku až téměř do jara roku 1940 jak Německo, tak Anglie žádnou aktivní bojovou činnost nevedly. Anglo-francouzské vládnoucí kruhy pokračovaly v „podivné“ válce s nadějí usměrnit fašistickou agresi proti SSSR. Pokračovaly v protisovětské politice a dospěly k tomu, že bude nejvhodnější vysadit expediční sbor ve Finsku s úkolem zamíchat se do sovětsko-finské války a po vpádu na sovětské území přerušit železniční trať Leningrad—Nurmansk. V dubnu roku 1940 se zkoumal anglický plán, který předpokládal zničit kavkazský naftový průmysl. Realizace tohoto plánu byla zmařena ukončením sovětsko-finské války a podepsáním mírové smlouvy. Německofašistická vláda využívala nečinnosti Anglie a Francie a bez jakýchkoli potíží se pečlivě připravovala k rozhodujícímu válečnému tažení proti anglo-francouzské koalici. Pozemní armáda byla zvýšena na 157 divizí. Hitlerovské velení vytvořilo 3 strategické uskupení — jedno proti Dánsku a Norsku, druhé proti Belgii a Holandsku a třetí (hlavní) proti Francii k útoku přes Ardény na Abville k pobřeží kanálu La Manche. K 10. květnu 1940 bylo na západní hranici rozvinuto celkem 136 divizí. Vládnoucí kruhy Anglie a Francie a jejich potenciální spojenci — vlády neutrálních států (Belgie, Holandsko) se prakticky za

tu dobu nestihly připravit v dostatečné míře k odrazení útoku rozvinutých úderných uskupení německých vojsk.

V operacích, které nastaly na jaře a v létě 1940 na západoevropském válečném frontě, byly dále rozvinuty způsoby jejich vedení, jež se projeví již v německo-polské válce. Charakteristickým rysem těchto operací bylo, že fašistické Německo nejprve nenadále zaútočilo na Dánsko a Norsko a potom rozhodně zaútočilo na Francii, Belgii a Holandsko. Vlády Belgie a Holandska, které zůstaly v průběhu tzv. „zvláštní války“ neutrální a nestihly dokončit strategické rozvinutí ozbrojených sil, ihned po prvních úderech kapitulovaly, aniž by využily všechny své možnosti k aktivnímu odporu. Kapitulační belgických a holandských armád přispěla k rychlé porážce anglofrancouzských vojsk na území Belgie, Holandska a severní oblasti Francie, což umožnilo německofašistické armádě dosáhnout výraznou změnu v poměru sil (zvláště v tancích a letectvu) a zaujmout výhodné strategické postavení k rozhodujícímu úderu na Francii. Porážka demoralizovala francouzské velení, rozvrátila vůli armády k odporu a zesílila kapitulantské nálady politického vedení země. To vše v krátkém čase předem rozhodlo o úplné kapitulaci.

Ještě ve větší míře než tomu bylo v Polsku sehrálo rozhodující úlohu při úspěchu německofašistických vojsk využití velkého množství letectva a tanků. Použití silných uskupení pohyblivých vojsk v prvních řadách za nepřetržité podpory letectva umožňovalo válečným akcím vysokou manévrovost a dynamičnost a podstatně zvyšovalo tempo rozvíjení operací. Údery tankových uskupení způsobily strategické obraně anglo-francouzských vojsk úplnou porážku. Důležitými příčinami tohoto stavu spolu se sociálně politickými faktory byly značné chyby v přípravě a způsobech vedení obranných operací, které se projeví v neschopnosti organizovat pevnou hluboce členěnou obranu, zajištěnou dostatečným množstvím strategických záloh, protitankových a protivzdušných prostředků.

Zvláštnosti počátečního období války v Tichém oceáně

Válka v Tichém oceáně se připravovala a byla rozpouštěna za podmínek, kdy země západní Evropy byly ve válce s Německem poraženy a Sovětský svaz vedl hrdinnou válku se spojenými silami fašistického bloku. Militaristicky nejvíce naladěny vládnoucí kruhy Japonska se domnívaly, že nadešel příznivý moment k zahájení

války za znovurozdělení kolonií a sfér vlivu. Proto se rozhodly na čas odložit válečné akce proti SSSR v očekávání „rozhodujících úspěchů“ hitlerovských armád a začít válku k uchvácení kolonií Anglie, Holandska a USA v Tichomoří a jižní Asii. Spojené státy z obav dalšího posílení Japonska začaly ve vhodný čas stupňovat svůj ekonomický tlak a současně zvyšovat své ozbrojené síly na Dálném východě. Japonští militaristé, jakož i němečtí fašisté se zaměřili na realizaci svých plánů k uchvácení Filipín, Malajska, Indonésie, Tajvanu a Barmy, bohatých na strategické suroviny rychlým uskutečněním komplexu operací počátečního období války. Dále japonská vláda počítala, že využije situace oslabení Sovětského svazu válkou s fašistickým Německem a obsadí Dálný východ a východní Sibiř až k Bajkalu.

USA a Anglie uplatňováním obranné strategie počítaly s tím, že Japonsko nejdříve zaútočí na Sovětský svaz. V případě, že by Japonsko napadlo jejich kolonie, plánovali spojenci, že při zajištění obrany strategicky důležitých prostorů v jihovýchodní Asii a ve vodách Tichého oceánu spojenými silami loďstva USA a loďstva Anglie a Holandska rozdrtí japonské námořní síly, čímž si zajistí příznivé podmínky k dalším operacím.

Válka v Tichém oceánu byla zahájena nenadálým úderem japonského loďstva a letectva na hlavní síly tichooceánského loďstva USA v Pearl Harbour úderem na letiště filipinských ostrovů a vysazením výsadku v Malajsku. Japonsko se intenzivně připravovalo k napadení v předem stanovených lhůtách a to v době, kdy jeho hlavní protivník USA, své válečné přípravy ještě nedokončil. Hlavním obsahem počátečního období války na tichomořském válčišti, které trvalo od prosince 1941 do dubna 1942, byl všeobecný strategický útok japonských ozbrojených sil v rozsáhlé oblasti Tichého oceánu a jihovýchodní Asie a vedení strategické obrany USA a jejich spojenců. Ve specifických podmínkách oceánského válčiště a dislokace sil protivníka vedli Japonci úder několika uskupeními současně na samostatných strategických směrech až do úplného splnění stanovených úkolů. Jejich činnost představovala soustavu současných a postupných operací, z nichž jako hlavní byly Havajská námořní operace ke zničení základních sil tichomořského loďstva USA, Filipinská výsadková operace, Malajská výsadková operace na Jávě.

Vojskové operace prvních dnů války nabývaly obrovského prostorového rozmachu, od Havajských ostrovů k Malajskému poloostrovu a probíhaly současně na souši,

na moři i ve vzduchu. Na základě výsledků prvních úderů japonského loďstva a letectva byly zničeny a vyřazeny hlavní síly tichomořského loďstva USA v hlavní válečné námořní základně v Pearl Harbour na Havajských ostrovech, rozdraceno americké letectvo na Filipínách a způsobeny velké ztráty i loďstvu Anglie v Malajsku. Úspěch těchto úderů zajistil Japoncům vládu na moři a ve vzduchu, což vytvořilo velmi příznivé podmínky k vysazení silných námořních výsadků. Vláda na moři a ve vzduchu se upevňovala obsazením vojenských námořních základen a letišť protivníka výsadky.

Rozhodujícím prostředkem v boji o nadvládu na moři bylo letectvo, ale především letadlové lodě, které posilovaly hlavní údernou sílu loďstva. Široký rozmach výsadkových operací, vedených v těsné vzájemné součinnosti všech druhů ozbrojených sil, rychlý manévr na moři a ve vzduchu zabezpečily japonským vojskům větší hloubku a vysoká tempa útoku.

Prudký postup Japonců, kteří převzali iniciativu, znemožňoval všechny pokusy spojenců organizovat odpor na důležitých strategických čarách. Velká uskupení spojenců nezadržela útoky protivníka. Anglo-americké velení nedokázalo vyvést své síly zpod úderů a organizovat obranu. Vláda Japonců na moři a ve vzduchu nedovolila velení spojenců včas přeskupit zálohy na ohrožené směry. Obranné operace demoralizovaných spojeneckých vojsk měly ohniskový charakter a zpravidla končily rychlým ústupem a kapitulací.

V útočných operacích počátečního období války dosáhli Japonci velké strategické úspěchy. V krátké době byla rozbita základní strategická uskupení protivníka na rozsáhlém válčišti. Vojenské námořní a vzdušné síly spojenců zaznamenaly ohromné ztráty, utrpěly porážku a kapitulovaly: anglická vojska v Singapuru, americká na Filipínách, holandská na Jávě, Japonské ozbrojené síly za pět měsíců dosáhly stanovené cíle: okupovaly Filipíny, Malajska, ostrovy Holandské Indie, Tajvan, Barmu aj. Strategická obrana spojenců byla drtivě poražena. V důsledku velkých ztrát a ztrát rozsáhlého území byli spojenci nuceni znovu vytvořit strategickou obranu na bezprostředních přístupech do Indie, Austrálie, na Havajské ostrovy a na Aljašku. Bojem o tyto strategické oblasti v květnu a červnu 1942 začala nová etapa války v Tichém oceánu.

Počáteční období války v tichomořském válčišti silně ovlivnilo celý další průběh válečných operací mezi Japonskem a USA s jejími spojenci. V tomto období dosáhlo Japonsko význačné úspěchy. Ovládlo

ohromná území s počtem více jak 150 miliónů lidí a bohatými zásobami strategických surovin. To však stejně nemohlo předem rozhodnout o výsledku války, protože nezůstala nedotčena důležitá centra zemí protistojící koalice, a ani nebyl narušen jejich válečný ekonomický potenciál.

Obsazení těchto zemí napomáhalo Japonsku k vedení dlouhé války v Tichém oceáně. Americké ozbrojené síly potřebovaly téměř tři roky intenzivní válečné činnosti, aby spolu se svými spojenci likvidovaly následky počátečních operací a dosáhly rozhodující převahy nad nepřítelem.

Druhá světová válka, rozpoutaná imperialisty, způsobila lidstvu ohromné oběti a ztráty. Jejimi iniciátory byly agresivní vlády, v nichž zavládly fašistické režimy a k moci se dostaly nejreakčnější kruhy imperialistické buržoazie. Vlády států tzv. „západní demokracie“ odmítly návrhy Sovětského svazu na vytvoření systému kolektivní bezpečnosti a tím umožnily rozpoutání druhé světové války, jako války imperialistické, nespravedlivé ze strany jejich účastníků hlavních kapitalistických států.

Antikomunistické zaměření politiky vládnoucích kruhů USA, Anglie a Francie a jejich snaha formou ústupků nasměrovat Německo do války proti SSSR, umožnily Německu včas se na válku připravit a nenadálými údery obsadit postupně řadu států střední a západní Evropy. Ani Polsko, Norsko ani Francie s Belgií a Holandskem nemohly obstát před úderem útočnicka a utrpěly drtivé porážky v krátkých lhůtách. Rozhodující úlohu v tom sehrál předstih agresora nad svými protivníky v rozvíjení sil, nenadálé napadení a rozhodující charakter počátečních operací, vedených hlavními silami, masové použití tanků a letectva. Strategická obrana spojenců v západní Evropě utrpěla úplnou porážku a agresivní německý fašismus se za dva roky války probil celou západní Evropou.

Japonští militaristé, kteří se včas připravili k útoku a aktivnímu vedení rozhodujících operací v Tichém oceáně a jihovýchodní Asii, dosáhli rovněž strategické úspěchy již v průběhu počátečního období války. Strategická obrana Anglie, USA a jejich spojenců v tichomořském válčišti úplně zkrachovala a byla znovu obnovena za cenu velkých ztrát, ztrát ohromných území a jen díky tomu, že údery nebyla dotčena důležitá zámořská střediska těchto zemí a spojenec Japonska, fašistické Německo, bylo úplně vázáno hrdinským odporem sovětských vojsk.

Ve válkách mezi kapitalistickými státy agresor s využitím momentu překvapení a síly dříve rozvinutých ozbrojených sil, dosáhl v počátečním období války stanovené cíle. Kapitalistické státy, které podlehly agresí, nemohly protivníku zmařit uskutečnění těchto plánů, protože byly zcela poraženy, což je přivedlo ke kapitulaci, nebo ke ztrátě všech území, která útočník zamýšlel obsadit v průběhu prvních operací. Jiné bylo počáteční období války ve Velké vlastenecké válce, i když bylo poznamenáno některými obecnými znaky charakteristickými pro celou druhou světovou válku.

**(Ze sovětského vojenského tisku přeložili plk. ing. František Pelech
a pplk. Ladislav Kysil.)**